

УДК 792.82

С.М. Афанасьєв

РОМАН «ДАМА З КАМЕЛІЯМИ» ОЛЕКСАНДРА ДЮМА: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВТІЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КЛАСИКИ НА БАЛЕТНІЙ СЦЕНІ

Постановка проблеми. Роман «Дама з камеліями» – один із найвідоміших літературних творів видатного французького драматурга та прозаїка – Олександра Дюма-сина. Написаний 1848 р., він розповідає про трагічну історію кохання французького буржуа А. Дюваля і куртизанки М. Готьє. Прототипами головних героїв стали сам письменник і його кохана, знаменита паризька лоретка М. Дюплессі (згідно документів – А. Плессі). У своєму творінні О. Дюма-молодший поставив за мету переломити існуючу суспільну думку про корисливий і меркантильний характер жінок, які волею долі втратили моральну чистоту, тому зробив із героїні свого роману ідеал люблячої до самопожертви жінки.

Закцентуємо, що психологічна драма «Дама з камеліями» стала джерелом натхнення для багатьох театральних діячів – композиторів, режисерів, сценаристів. Вперше ця лірична історія зацікавила музиканта Дж. Верді, в результаті чого з'явилася одна з найпопулярніших світових опер – «Травіата». Майже через століття на твір класика французької літератури відгукнувся балет: хореограф Ф. Аштон разом із трупю Королівського балету Великобританії здійснив постановку вистави «Маргарита і Арман» (1963 р.). П'ятнадцять років потому нову танцювальну інтерпретацію відомого любовного сюжету представив глядачеві Д. Ноймайєр (1978 р.). З початком ХХІ ст. інтерес до драми О. Дюма не лише не зменшився, але посилюється: до адаптації роману на балетній сцені зверталися А. Макі (Японія), Д. Брянцев, О. Полубенцев (Росія), А. Рехвіашвілі (Україна).

Даний інтерес, на думку театральних критиків, пов'язаний, насамперед, з новою «вінтажною модою на балети з красивою і зворушливою історією» [4]. І «Дама з камеліями», безумовно, лежить у межах такої моди.

Метою даної статті став порівняльний аналіз особливостей балетмейстерського трактування, музичного та художнього оформлення одного з найвизначніших творів О. Дюма-сина – «Дама з камеліями» – в контексті світової та вітчизняної балетної практики.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибокого вивчення досвіду постановочної роботи літературної класики з подальшим відображенням результатів у роботах історико-мистецтвознавчої проблематики.

Аналіз наукових джерел доводить, що роман О. Дюма «Дама з камеліями» в його різних балетних прочитаннях неодноразово обговорювався вітчизняними (Ю. Воробйова, М. Храпачова) [1; 38], [12] та зарубіжними (А. Галайда, О. Губайдулліна, А. Кадирова, Н. Колесова, М. Крилова, К. Матвєєв, І. Радіонова, Ю. Шатілова, П. Яценков) [2-3], [6-10], [13-14] театральними рецензентами, балетними критиками, мистецтвознавцями, а також біографами відомих танцівників (А. Дольфюс, Д. Солуей) [4], [11].

Виклад основного матеріалу. Перша балетна версія роману О. Дюма-молодшого «Дама з камеліями» була поставлена у Великобританії 1963 р. на сцені Королівського театру в Ковент-Гардені. Автор хореографії – Ф. Аштон – назвав свою виставу «Маргарита і Арман» й запросив на головні ролі колишнього вихованця радянської балетної школи – Р. Нурєєва та легендарну солістку британського балету – М. Фонтейн (сценограф – С. Бітон).

Взявши за музичну основу сонату сі-мінор Ф. Ліста, Ф. Аштон побудував драматургію вистави у формі спогадів на смертному одрі: в низці схожих на сновидіння ретроспективних сцен мелькають перша зустріч головних героїв, дні любові, розрив та їх останнє побачення. За твердженням біографа Р. Нурєєва Д. Солуей, сильне враження справляла сцена, коли Арман у приступі гніву кинув Маргариті в обличчя пачку грошей. Втїливши на сцені тендітну і хворобливу куртизанку, М. Фонтейн разом із тим, не справляла враження зневіреної жертви, а виступала символом ранимої «жіночною жінки», якою сама танцівниця вважала, приміром, М. Монро [11; 282].

За свідченням сучасників, балет «Маргарита і Арман» став коронною роботою дуету Нурієв-Фонтейн, а його величезний успіх зміцнив подальше партнерство танцівників. Спеціально розрахований на їхній талант й індивідуальність, балет так тісно асоціювався з цими двома зірками, що надалі його нікому ніколи більше не дозволили виконати.

1978 р. у Штутгарті вперше було показано нову редакцію балетної вистави «Дама з камеліями» у постановці художнього керівника Гамбурзького балету – Д. Ноймайєра. Музичним оформленням вистави стала добірка творів Ф. Шопена.

Як і в попередньому випадку, драматургія вистави будувалася на спогадах А. Дюваля-молодшого, який оплакував втрачене кохання у момент розпродажу майна своєї коханої. «У цій історії неважливо, від чого помирає Маргарита, – коментував Д. Ноймайер власне розуміння літературного твору, – від туберкульозу або іншої смертельної хвороби. Перед нами жінка, яка вважала, що життя складається з матеріальних речей – прикрас, коштовностей, але раптом несподівано зрозуміла, що щирі почуття чоловіка містять більше змісту і значення...» [13].

Фундамент вистави склали три великих дуети. Перший з них присвячений моменту признання в любові. Інший (сцена в селі) – апофеозу щастя головних героїв, їх любові без обману. Останній хореографічний тандем (візит Маргарити до Арману – найвідоміший і найчастіше виконуваний в концертах) – став, на думку окремих театральних рецензентів, шедевром балетної психології та постановочної винахідливості. В ньому «тіла танцівників правдиво розповідають про зміни емоцій: чоловічі почуття, ніби за помахом чарівної палички, міняються від холодного відчуження до гарячого жадання, жіночі – від сорому і благання до еротичного вибуху...» [9].

Для Д. Ноймайера танець і пантоміма не просто зливаються в один суцільний пластичний потік; нерідко вони стають втіленням цілком буквальних літературних значень. Приміром, фраза «вона пішла по руках» має наступне хореографічне відображення: виконавиця головної партії пливе по повітрю в підтримках кількох партнерів. «Балетмейстер грає масою деталей, домагаючись достовірності в усьому – від манери носити сукню XIX ст. до нібито недбалих, а насправді ретельно продуманих поворотів голови, рук і плечей. Найдивовижніше – то, як точно хореограф може змусити тіло говорити цілком конкретні речі, без утрирування міміки та жесту, лише за рахунок витончених хореографічних комбінацій і точних пластичних акцентів» [9].

Цікаво відзначити, що постановник зумів відшукати справжність не лише в почуттях. Приміром, за вимогою Д. Ноймайера в сценографії балету використовувалися справжні меблі XIX ст., придбані на паризьких блошиних ринках (сценограф Ю. Розе). Унікальним є той факт, що до моменту прем'єрного показу було зшито понад 320 історичних костюмів й підготовлено (за індивідуальними ескізами) величезну кількість сценічної біжутерії. При такому об'ємі театального одягу, балетмейстер, разом із тим, практично повністю відмовився від декорацій, і всі дії балету відбувалися на тлі темної задньої завіси сцени.

Оригінальністю балетмейстерського мислення відрізнялася постановка балету «Дама з камеліями», здійснена у травні 2000 р. у Музичному театрі ім. Станіславського і Немировича-Данченка в Москві художнім керівником балетної трупи – Д. Брянцевим. Музичним оформленням балету стали фрагменти опери Д. Верді «Травіата» в обробці сучасного російського композитора В. Корчагіна, «який додав до сентиментальності XIX століття сатирично-зловісні нотки XX і стукіт метронома (серця) на початку і наприкінці балету» [8]. Не менш оригінальним виявився сценограф вистави В. Левенталь: у першому акті він обмежив сценічний простір дзеркалами, у другому – розписав задник у стилі «Латаття» К. Моне; в сільських сценах одягнув дійових осіб у сценічні костюми білих тонів, у бальних – у фраків і бальні сукні, а у фіналі постановки (мабуть, роблячи акцент на тому, що маски героїв скинуті) – в червоні піджаки, корсети і панчохи на підв'язках.

На думку багатьох рецензентів (Н. Колесова, М. Крилова, Т. Кузнецова, О. Губайдуллина, І. Родіонова), «Дама з камеліями» Д. Брянцева – вийшла суто самостійним авторським твором, лише віддалено пов'язаним зі знаменитим сюжетом О. Дюма. Взяти, приміром, хоча б той факт, що героїня вистави була представлена не нещасною жертвою обставин і хвороби, а цинічним і порочним продуктом свого середовища, своєрідною М. Леско початку XXI ст. [7]. Крім того, головних дійових осіб у виставі Д. Брянцева лише трое: Арман, Маргарита та її всесильний покровитель Лисий (в прем'єрному показі танцівники: Н. Ледовська, Г. Смілевський, А. Домашев). Чоловіки, за задумом балетмейстера, символізували два полюси душі героїні: на одному – прагнення до великої і чистої любові, на іншому – груба влада пороку [7].

Незважаючи на зусилля авторів, дана балетна версія «Дами з камеліями» не була визнана успішною. Театральні аналітики писали про неї: «Маргарита метастає між ангелом Арманом і бісом Лисим, страждає, стогне, переживає і повільно згасає. Арман і Лисий вступають у гру строго за розкладом [...]. Арман, схожий на принца з класичного балету, прагне до мелодрами. Лиходій Лисий – до гротеску [...]. У кращі моменти вистави його герої схожі на П'єро, Арлекіна і Коломбіну, які намагаються представити комедію. Але мелодрама бере своє, і в ній грають ті ж самі Арман і Маргарита...» [3].

У 2007 р. нову балетну інтерпретацію роману О. Дюма-сина здійснила художній керівник балетної трупи нового Національного театру Токіо – А. Макі. Незважаючи на те, що для назви постановки було вибрано однойменний літературний твір, драматургічною основою балетної вистави стала опера «Травіата»: сюжетна канва, взаємовідносини персонажів і розподіл сцен дуже точно

відповідали оперному лібрето Ф.-М. П'яве; була навіть збережена вставна танцювальна сцена, перетворена в балеті на окремий дивертисмент. Однак музику італійського класика Дж. Верді замінили твори Г. Берліоза [2].

Здійснюючи задумане, А. Макі намагалася ретельно дотримуватися класичного балетного канону. За прикладом більшості попередників, які зверталися до першоджерела, балетмейстер поділила свою виставу на чотири картини (Бал. Замський маєток. Маскарад. Смерть Маргарити); масові сцени побудувала за принципом дивертисменту XIX ст., від чого сюжет балету набував певного ступеню казковості, властивої старовинній класиці.

Чудовими виявилися сценографія та костюми однієї з найдорожчих європейських фахівців у цій галузі – Л. Спінателлі. «Для людей не досвідчених і не обтяжених вантажем балетних знань, – характеризували постановку рецензенти, – ця балетна мелодрама навіть захоплююча, тому що виконана за всіма законами жанру. Самостійної вставкою тут виявилось хіба що надто затягнуте дивертисментне нагородження танців на маскарадї у другій дії. В ньому несподівано можна віднайти різних екзотичних героїв, наприклад, Циганку або Араба...» [14].

Черговий балетний варіант «Дами з камеліями» представив у червні 2010 р. у Татарському академічному театрі опери та балету ім. М. Джаліля колектив петербурзьких постановників: балетмейстер – О. Полубенцев, диригент – А. Аніханов, сценографи – І. Кустова та В. Самохін (Казань). В якості музичної основи вистави було використано фрагменти з опер Д. Верді: «Травіата», «Луїза Міллер», «Сила долі», «Отелло», «Альзіра» «Розбійники» та ін. [6].

О. Полубенцев став не лише автором хореографії, а й лібрето, яке він наблизив до першооснови – книги знаменитого французького письменника. «Драматургічна основа балету якщо вже не бездоганна, то, у будь-якому разі, вибудована непогано, – писали про роботу хореографа критики. – Полубенцев навіть ввів в неї відсутній у О. Дюма і Д. Верді персонаж – Жебрачку, яка проходить крізь виставу, з'являючись перед героями у найважливіші моменти їхнього життя, як свого роду грізне нагадування долі, і надаючи оповіданню певну містеріальність...» [5].

На думку рецензентів, балет О. Полубенцева був витриманий у кращих традиціях великої сюжетної вистави з використанням класичних хореографічних форм та елементів сучасного танцю. В ній присутні і виразні дуети, і монологи, і варіації, і великі масові сцени. Головні партії в дні прем'єр виконали провідні солісти трупи театру ім. М. Джаліля: А. Суродєєва, О. Єлагіна, Г. Кудінова, Ю. Позднякова, Р. Савденів, Ю. Пономарьова, А. Штейнберг та ін.

У червні 2014 р., наприкінці 146 театрального сезону «Даму з камеліями» було вперше поставлено на сцені Національної опери України ім. Т. Шевченка. До складу творчої групи, яка ініціювала створення музичної вистави в двох діях з прологом увійшли А. Рехвіашвілі (художній керівник балетної трупи), О. Баклан (диригент), Н. Кучеря (сценограф) та ін.

Однією з оригінальних особливостей даної вистави став своєрідний виклад лібрето. Його співавтори (А. Рехвіашвілі, О. Баклан), з одного боку – дотримувалися сюжету нетлінного творіння французького письменника, з іншого – відійшли від образів літературних героїв, відображаючи на сцені події реальної любовної історії паризької куртизанки М. Дюплессі та О. Дюма-молодшого. «Ми не ставили перед собою завдання переказати сюжет книги. М. Дюплессі, М. Готьє, Травіата – як би її не назвали – для нас вона, передусім, втілення щирої жіночої любові...», – зазначили постановники в особистій бесіді з автором публікації¹.

За словами хореографа А. Рехвіашвілі, ідея здійснити на сцені один з найяскравіших літературних творів періоду романтизму, виношувалася нею досить довго: майже дванадцять років. «Зроби я цей балет десятиліттям раніше, – коментувала вона, – сумніваюся, що він би отримав позитивну оцінку і став моєю великою творчою удачею. Вважаю, що з'явилася б досить поверхнева вистава, черговий переказ популярної мелодрами...»².

Однак, не можна сказати, що підійти до прем'єри «Дами з камеліями» було легко. По-перше, для балетної трупи Національної опери України процес реалізації вистави був досить нестабільним через бурхливі політичні потрясіння у країні. «Я довго сумнівалася і кілька разів внутрішньо відмовлялася від задуму, – згадувала хореограф після прем'єри. – У результаті, всі великі танцювальні сцени за участю кордебалету було поставлено майже за місяць до прем'єрного показу...»³. По-друге, втіленню театрального дійства багато в чому перешкождала колосальна нестача коштів (наприклад, частину сценічних костюмів виготовили лише напередодні третього показу!).

Потрібно відзначити, що балет «Дама з камеліями» в постановці А. Рехвіашвілі, так само як і в її попередників не має в своїй основі цільної музичної форми. Він складається з окремих фрагментів (21), переважна частина яких – уривки з симфонічних творів Л. Бетховена (13), решта належить

творчому генію І. Брамса, Е. Елгара, І. Пахельбеля, І. Стравинського, Г. Форе. О. Баклану, як диригентові і співавтору вистави, вдалося досить успішно підібрати загальний за емоційною наповненістю музичний матеріал, який з дивовижною точністю не лише відзеркалював зміст лібрето, а й допомагав виконавцям трактувати, а глядачеві сприймати, задумані балетмейстером образи.

Не могла не порадувати прихильників балетного мистецтва по-справжньому «світла» фінальна сцена вистави на музику «Реквієму» Г. Форе: у напівпрозорій накидці з довгим шлейфом у формі пелюсток, головна героїня віддалялася від глядача у бік квітучого саду камелій, де, на думку авторів вистави, витають душі всіх загублених жінок.

Як можемо переконалися, постановники намагалися уникнути трагічної розв'язки. Навпаки, вони оспівують життя, вічне кохання, уособленням якого є головна героїня вистави, втілена зворушливими та ліричними А. Шевченко та Н. Лабезниковою (у виставі також задіяні відомі виконавці: заслужені артисти України – Ю. Кулик, С. Сидорський, Д. Недак, О. Шаповал, Г. Жало; солісти – Ю. Москаленко, Я. Ваня, Г. Петровський, В. Іващенко та ін.).

Висновки та перспективи подальших розробок. Підсумовуючі викладений вище матеріал, можемо відзначити, що в усіх балетних інтерпретаціях «Дами з камеліями» О. Дюма-сина використовувалася техніка класичного танцю (в окремих випадках з елементами сучасної хореографії). В основу вистав покладено сильну драматичну складову, яка передусім вимагала майстерного виконання головних партій. Художнє оформлення вистав включало в себе не лише використання декорацій та специфічної сценічної бутафорії, а й комп'ютерну графіку та різноманітні ефекти. Відсутність цілісного музичного твору, написаного спеціально для балетної вистави, підштовхувало кожного з балетмейстерів (Ф. Аштон, Д. Ноймайер, Д. Брянцев, О. Полубенцев, А. Рехвіашвілі) звертатися до класичної спадщини Д. Верді, Ф. Шопена, Ф. Ліста, Л. Бетховена, Г. Берліоза, І. Стравинського та інших композиторів.

За нашим глибоким переконанням, роман «Дама з камеліями» слугуватиме джерелом натхнення для хореографів різних поколінь, стилів і жанрів, тому що історія Маргарити і Армана – тема кохання і смерті – в мистецтві безсмертна. Фіксація та критичне оцінювання подібного світового досвіду балетмейстерської роботи вимагає подальшого відображення отриманих результатів у монографічних та колективних мистецтвознавчих дослідженнях, присвячених історії хореографії та розвитку сучасного балетного мистецтва.

Примітки

¹ З розмови з А. Рехвіашвілі 15 липня 2014 р.

² Там само.

³ Там само.

Список використаної літератури

1. **Воробьева Ю.** Рай для куртизанки / Ю. Воробьева // Танец в Украине и мире. – 2014. – № 2.
2. **Галайда А.** Кабуки для пуантов [Электронный ресурс] / А. Галайда // Российская газета. – 2009. – 22 сент. – Режим доступа : <http://www.rg.ru/2009/09/22>
3. **Губайдуллина Е.** И мертвые с косами стоят... [Электронный ресурс] / Е. Губайдуллина // Известия. – 2000. – 31 мая. – Режим доступа : <http://www.smotr.ru/pressa>
4. **Дольфюс А.** Рудольф Нуреев. Неистовый гений / А. Дольфюс. – М. : РИПОЛ классик, 2010. – 494 с.
5. **Еще одна история дамы с камелиями** [Электронный ресурс] // Время и деньги. – 2010. – 22 июня. – Режим доступа : <http://www.e-vid.ru/index-m-192>.
6. **Кадырова А.** Ему заказали «Даму с камелиями» [Электронный ресурс] / А. Кадырова // Вечерняя Казань. – 2010. – 23 апр. – Режим доступа : <http://old.evening-kazan.ru/article>
7. **Колесова Н.** Среди шумного бала порочна... [Электронный ресурс] / Н. Колесова // Вечерняя Москва. – 2000. – 6 июня. – Режим доступа : <http://www.smotr.ru/pressa>
8. **Крылова М.** Дама с катафалками [Электронный ресурс] / М. Крылова // Независимая газета. – 2000. – 2 мая. – Режим доступа : <http://www.smotr.ru/pressa>
9. **Матвеев К.** Туберкулез и бледность [Электронный ресурс] / К. Матвеев // Газета.ru. – 2014. – 21 марта. – Режим доступа : <http://www.gazeta.ru/culture/2014>
10. **Родионова И.** Господин в красных ботинках [Электронный ресурс] / И. Родионова // Сегодня. – 2000. – 31 мая. – Режим доступа : <http://www.smotr.ru/pressa>
11. **Солузэй Д.** Рудольф Нуреев : На сцене и в жизни / Д. Солузэй. – М. : Центр полиграф, 2001. – 591 с.

12. *Храпачова М.* Драма с камелиями [Электронный ресурс] / М. Храпачова // Капитал. – 2014. – 27 июня. – Режим доступа : <http://www.capital.ua/ru/time/23612>

13. *Шатилова Ю.* Свою трактовку «Дамы с камелиями» в Большом театре представил немецкий хореограф Джон Ноймайер [Электронный ресурс] / Ю. Шатилова. – 2014. – 21 марта. – Режим доступа : <http://www.1tv.ru/news/other/254674>

14. *Яценков П.* Дама с камелиями из Страны восходящего солнца [Электронный ресурс] / П. Яценков // Московский комсомолец. – 2009. – 21 сент. – Режим доступа : <http://www.mk.ru/culture/theatre/article/2009>

Резюме

Статтю присвячено аналізу світового досвіду здійснення на балетній сцені одного з найвідоміших творів французької літератури – «Дами з камеліями» О. Дюма-молодшого. Розглянуто мистецький доробок таких відомих балетмейстерів, як Ф. Аштон та Д. Ноймайер. Досліджено творчі здобутки хореографів нового покоління – А. Рехвіашвілі, Д. Брянцева, О. Полубенцева, А. Макі.

Ключові слова: Олександр Дюма-син, «Дама з камеліями», балетна драма, хореографічна вистава, класичний танець.

Summary

Afanasyev S. Alexander Dumas' novel «The Lady of the Camellias»: national and foreign experience of embodiment of the world famous literary classics on the ballet stage

This article analyzes the implementation of international experience in ballet stage productions of one of the most famous works of French literature – «Lady of the Camellias» by Alexander Dumas junior.

Written in 1848, it tells the tragic love story of the French bourgeoisie A. Duval and courtesans M. Gauthier.

In his creation A. Dumas Jr. set out to reverse the current public opinion about the selfish and mercenary nature of women fated lost moral purity, as did the heroine of his novel to sacrifice the ideal of loving women.

As you know, the psychological drama «The Lady of the Camellias» was the inspiration for many theatrical personalities – composers, directors, writers. For the first time this lyrical story interested Italian musician John. Verdi, resulting in a one of the world's most popular operas – «La Traviata».

Almost a century on the classic work of French literature responded ballet: choreographer F. Ashton, together with the Royal Ballet troupe Britain staged the play «Margaret and Armand» (1963).

Fifteen years later, a new dance interpretation of the famous love story introduced viewers Neumeier D. (1978).

Since the beginning of the twenty-first century interest in drama Alexander Dumas not only not diminished, but increased, to adapt the novel on a ballet stage turned many notable artists: A. Maki (Japan), D. Bryantsev, A. Polubentsev (Russia), A. Rekhviashvili (Ukraine).

This interest, according to theater critics, related primarily to the new «vintage fashion for ballet with beautiful and touching history». And «The Lady of the Camellias» certainly lies within such a fashion.

Considered artistic heritage of famous choreographers like Ashton F. and D. Neumeier. Studied creative achievements of a new generation of choreographers – A. Rekhviashvili, D. Bryantsev, A. Polubentseva, A. Maki.

As a result of his research the author emphasizes that all interpretations of ballet «Lady of the Camellias» by Alexander Dumas used the technique of classical dance (in some cases with elements of modern dance). The basis of performances put strong dramatic component, which primarily required skillful execution of the main parties.

The decoration performances included not only the use of scenery and specific stage props, but also computer graphics and various effects.

The lack of a holistic piece of music written specifically for ballet performances, pushed each choreographers (F. Ashton, J. Neumeier, J. Bryantsev, A. Polubentsev, A. Rekhviashvili) apply to the classical heritage Verdi, Chopin, F. Liszt, Beethoven, Berlioz, Stravinsky and other composers.

Virtually all performances is an example of the bright symbols of search images, the subject of which gives many options for interpretation.

According to our deep conviction, the author stresses, the novel «The Lady of the Camellias» will serve as a source of inspiration for choreographers from different generations, styles and genres, so that the story of Marguerite and Armand – the theme of love and death – in art immortal.

Fixing and critical assessment of this world experience of ballet master requires further display of the results in monographic and collective art history studies on the history of modern dance and ballet.

Key words: Alexander Dumas son, «Lady of the Camellias» ballet drama, choreographic performance, classical dance, a new vision, artistic interpretation, classical performance, creativity, domestic scene, Ukrainian and foreign choreographers, world heritage, art of dance.

Аннотация

Афанасьев С.М. Роман «Дама с камелиями»: отечественный и зарубежный опыт воплощения литературной классики на балетной сцене

Статья посвящена анализу мирового опыта создания на балетной сцене одного из известнейших произведений французской литературы – «Дама с камелиями» А. Дюма – младшего. Рассмотрены художественные достижения таких известных балетмейстеров, как Ф. Аштон и Д. Ноймайэр. Исследовано творчество хореографов нового поколения – А. Рехвиашвили, Д. Брянцева, А. Полубенцева, А. Маки.

Ключевые слова: Александр Дюма-сын, «Дама с камелиями», балетная драма, хореографический спектакль, классический танец.

Надійшла до редакції 22.10.2014 р.

УДК 784.5:785.11.04:[821.161.2]

І.С. Ельтек

МУЗИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОЕЗІЇ ІВАНА ФРАНКА У ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА КАМІНСЬКОГО

Багатогранна та надзвичайно суперечлива постать І. Франка впродовж століть не вичерпує свій потенціал та досі, попри велику добірку наукових досліджень, присвячених митцю і його творчості, все ж залишається в площині неоднозначності як щодо трактування, так і щодо повноцінного осмислення. Завдяки суттєвому оновленню системи музичного мислення в творчості українських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ ст., пов'язаного з багатоманітністю композиційних технік та діалогом різних стильових епох, з'являються якісно нові музичні прочитання поезії І.Франка. Злам художньої свідомості, пов'язаний з переосмисленням естетичних орієнтирів й прагненням вписати українську культуру в західноєвропейський контекст, спрямував творчу генезу львівської композиторської школи кінця ХХ – початку ХХІ ст. на пошук сучасної інтерпретації франкового слова, яка б суттєво відрізнялася від більшості «радянських штампів» чи примітивізованих так званих «патріотичних» шаблонів.

Серед молодшого покоління сучасних львівських композиторів, творчість яких сформувалася у 1970-ті роки, особливу увагу Франковому поетичному слову приділяє композитор, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка – Віктор Камінський.

Протягом усього творчого шляху він не лише послідовно звертається до філософсько-національних універсалій Франкової поезії, а й намагається втілити різні грані творчого генія українського Пророка, щоразу застосовуючи нові музичні форми та інтонаційні «коди». Індивідуальний стиль та творчий доробок композитора можна співвіднести з постулатами «егалітаризму» сучасного мистецтва. Л. Кияновська засвідчує про «егалітаризм» як про «особливу світоглядну основу мистецького виразу, яка передбачає рівновагу між елітарним (високим, академічним) стилем і масовим демократичним способом вислову, що його здатна зрозуміти ширша аудиторія. Водночас, це мистецтво, що апелює до традиції, вступає з ним в діалог і трансформує в сучасних культурологічних вимірах різні, часто протилежні рівні свідомості та підходи» [5; 381].

Широкий спектр музикознавчої проблематики, пов'язаної з композиціями на вірші І. Франка ґрунтовно висвітлений у музикознавчих працях С. Людкевича, М. Загайкевич, С. Павлишин, Л. Кияновської, А. Терещенко; окремі актуальні аспекти музичної франкіани розглядаються в розвідках О. Козаренка, Л. Яросевич, Л. Пархоменко, Я. Якуб'яка. Проте питання музичної франкіани кінця ХХ – початку ХХІ ст. знайшло здебільшого фрагментарне наукове втілення у вище перелічених працях, серед яких більш-менш послідовно до висвітлення цієї теми зверталася Л. Кияновська. В основу дослідження філософського спектру образів та символіки поезії І. Франка, автор послуговалася літературознавчими працями Я. Грицака [2], О. Забужко [3], Я. Гарасима [1], В. Щурата [8] та ін.